

*Міністерство освіти і науки України
ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
РІВНЕНСЬКИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ ТА ІНЖЕНЕРНИЙ
КОЛЕДЖ*

«Затверджено»

Директор коледжу

_____ акад. Тадеєв П. О.

„___” _____ 2018 р.

Програма
Комплексного кваліфікаційного екзамену
з дисциплін:
банківські операції, податкова система, бюджетна
система, фінанси, бухгалтерський облік та звітність у
комерційних банках

Для студентів
спеціальності 5.03050801 «Фінанси і кредит»

Затверджено на засіданні циклової комісії фінансово-правових дисциплін

Протокол “_____” від “_____” _____ 2018 р.

Голова циклової комісії _____ М. В. Лісковська

Рівне – 2018

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Підготовка фахівців за спеціальністю 5.03050801 «Фінанси і кредит» здійснюється на основі освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ), освітньо-професійної програми (ОПП), навчального плану.

Відповідно до *освітньо-кваліфікаційної характеристики* молодший спеціаліст за спеціальністю 5.03050801 «Фінанси і кредит» повинен вміти компетентно і відповідально розв'язувати типові задачі професійної діяльності.

Фахівець з фінансів і кредиту повинен мати такі компетентності:

Загальні компетентності

- підтримка необхідного для професійної діяльності інтелектуального рівня;
- володіння креативним та системним мисленням;
- вміння передбачати кінцевий результат та наполегливо досягати мети;
- володіння властивостями комунікабельності й адаптивності;
- володіння толерантним відношенням до думок, поглядів на різні аспекти та характеристику діяльності або(та) об'єкти предметної діяльності;
- розуміння необхідності бути критичним та самокритичним;
- розуміння та сприйняття етичних норм ділового спілкування;
- розуміння необхідності та дотримання норм здорового способу життя;
- екологічна грамотність.

Професійні компетентності

- базові знання основ філософії, психології, соціології, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей;
- базові знання з дисциплін історії України, правознавства, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності;
- базові знання фундаментальних дисциплін, а саме: фінанси, економіка підприємства, фінанси підприємства, банківські операції, податкова система, бюджетна система, бухгалтерський облік і звітність у комерційних банках, страхові послуги, аудит підприємницької діяльності, контроль і ревізія, фінансовий ринок для використання в обраній професії;
- базові знання в галузі інформатики, інформаційних систем і технологій у фінансово-кредитних установах, сучасних інформаційних технологій, навички роботи і використання програмних засобів у комп'ютерних мережах, уміння створювати бази даних і використовувати Інтернет – ресурси;
- базові знання фундаментальних наук, в обсязі, необхідному для освоєння загально-професійних дисциплін;
- усвідомлення соціальної значущості своєї майбутньої професії фінансиста;
- володіння теоретичними основами з фахових дисциплін;
- знання понятійно-категоріального апарату з фінансів і кредиту;
- олодіння методологічною базою спостереження, ідентифікації, класифікації, аналізу, синтезу в професійній діяльності;

- володіння методиками опрацювання наукової інформації з фінансів і кредиту;
- використання організаційних форм підвищення кваліфікації освітнього і професійного рівня, ділової кваліфікації;
- знання економічної природи страхування та характеристика структури страхового ринку;
- знання механізму функціонування фінансового ринку;
- знання теоретичних основи фінансової системи розвинутих країн;
- вивчення та застосування новітні методики та сучасні інформаційні технології;
- практичне й оперативне застосування знань і вмінь у конкретних професійних ситуаціях;
- знання правових основ і законодавства України в галузі фінансів;
- виконання робіт відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці;
- володіння навичками ділових комунікацій у професійній сфері, знання основ ділового спілкування, навички роботи в команді.

Предметні компетентності

- застосування професійно-профільованих знань у фінансовій сфері відповідно до видів роботи;
- класифікація структури бюджету як об'єкта управління;
- визначення та оцінка порядку формування доходів та фінансування видатків бюджету;
- дослідження методичної основи побудови фінансової системи;
- визначення методів формування та аналізу механізму реалізації фінансової політики;
- аналіз структури бюджету домогосподарств, порядку формування доходів та фінансування видатків суб'єктів господарювання;
- аналіз економічної ситуації сучасного стану доходної і видаткової частини бюджету країни;
- визначення рівня інфляції за певний період часу;
- розрахунок рівня ВВП до величини грошової маси;
- аналіз бюджетного дефіциту та методів його фінансування;
- характеристика державного боргу та механізму його обслуговування;
- дослідження концептуальної основи побудови світових фінансових систем;
- використання професійно-профільованих знань і навичок при проведенні страхування майна фізичних та юридичних осіб, визначення страхової суми з урахуванням особливостей конкретного об'єкта та механізму виплати страхового відшкодування;
- використання професійно-профільованих знань та навичок при добровільному та обов'язковому страхуванні фізичних та юридичних осіб;
- використання професійно-профільованих знань та навичок при визначенні специфіки оподаткування окремих видів діяльності;
- використання професійно-профільованих знань та навичок при нарахуванні та сплаті податків;

- використання професійно-профільованих знань та навичок при реєстрації малих підприємств і відкритті розрахункових рахунків;
- використання професійно-профільованих знань та навичок при роботі на фондовій та валютній біржі;
- використання професійно-профільованих знань та навичок при складанні розрахунків надходжень до бюджету податків, зборів та інших обов'язкових платежів, аналізі їх складу та структури;
- використання професійно-профільованих знань та навичок при складанні розрахунків до бюджету за доходами та видатками;
- використання професійно-профільованих знань та навичок при контролі правильності зарахуванні і перерахуванні коштів за відповідними кодами бюджетної класифікації;
- використання професійно-профільованих знань та навичок при проведенні розрахунково-касового обслуговування розпорядників бюджетних коштів;
- здатність ефективно та самостійно діяти у нестандартних ситуаціях, використовуючи набуті фахові знання;
- використання знань, умінь і навичок змісту спеціалізованих професійних дисциплін в процесі рішення практичних завдань;
- використання професійно-профільованих знань й умінь із застосуванням сучасних комп'ютерних технологій в галузі професійної діяльності;
- готовність використовувати понятійно-категоріальний апарат з бухгалтерського обліку та звітності у комерційних банках;
- вміння розробляти бухгалтерську і фінансову звітності в банках;
- здатність вести бухгалтерський облік в банках з врахуванням сучасних вимог;
- вміння складати та перевіряти документи;

Отже, мета фахової освіти у даному випадку – це фахівець з фінансів і кредиту, який опанував теоретичні знання в галузі фінансів та методику їх застосування в умовах розвитку ринкових відносин, а також здатний поєднати досвід минулого із сьогоденням та передбачити наслідки своїх дій, з'ясувати причинний зв'язок явищ, що спостерігаються, самореалізуватися в складних життєвих ситуаціях суспільства перехідної економіки.

Мета освітньо-професійної підготовки фахівців за спеціальністю 5.03050801 Фінанси і кредит – забезпечити професійну теоретичну та практичну підготовку висококваліфікованих кадрів, які б набули глибоких і міцних знань для виконання професійних завдань та обов'язків навчально-дослідницького та інноваційного характеру в галузі фінансів, здатності до самостійної наукової діяльності. *Теоретична підготовка* визначається навчальним планом спеціальності, в якому зазначається перелік навчальних дисциплін циклу орієнтованої гуманітарної і соціально-економічної підготовки, циклу природничо-наукової, професійної підготовки та вибіркового циклу за циклами.

Практична підготовка включає проходження студентами навчальної та виробничої практики. Практична підготовка є завершальним етапом формування фахівця та дає оцінку готовності спеціаліста до виконання функціональних обов'язків фахівця з фінансів і кредиту. *Наукова підготовка* передбачає організацію самостійної науково-дослідницької діяльності студента. Формою підсумкової атестації студентів встановлюється комплексний екзамен з фаху. На підсумкову атестацію виносяться дисципліни: фінанси, бюджетна система, податкова система, банківські операції,

бухгалтерський облік і звітність у комерційних банках. До підсумкової атестації допускаються студенти, які виконали весь навчальний план підготовки молодшого спеціаліста. Атестація випускників проводиться Екзаменаційною комісією на основі аналізу успішності навчання, оцінки якості вирішення випускниками професійних завдань, які ставилися на комплексному екзамені з фаху. Завдання білетів комплексного екзамену з фаху у своїй сукупності охоплюють значний матеріал з різних розділів навчальних дисциплін, винесених на комплексний екзамен з фаху, і не повторюють одне одного. Такий підхід до складання екзаменаційних білетів спрямований на удосконалення і модернізацію теоретичної й практичної підготовки студента до майбутньої професійної діяльності відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики «молодший спеціаліст». Критерії оцінювання дозволяють зробити висновок щодо рівня підготовки випускника коледжу та відповідності його майбутній спеціальності. При цьому виявляються обсяг знань, їх системність, рівень засвоєння, вміння застосовувати набуті знання при виконанні практичних завдань.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ Білети комплексного екзамену з фаху складаються з комплексного практичного завдання та теоретичних питань. **Відмінно** – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками.

Добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок. **Задовільно** – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІН ФІНАНСИ

Тема 1. Предмет фінансової науки

Суть, об'єктивна необхідність фінансів та функції фінансів. Значення фінансового контролю та напрямки його подальшого розвитку. Роль фінансів в становленні ринкових відносин в Україні.

Тема 2. Фінансова політика держави

Суть фінансової політики держави. Основні принципи та задачі фінансової політики. Сучасний стан фінансової політики України. Фінансова стратегія, фінансові пріоритети. Суть фінансового механізму, його склад та призначення. Історія розвитку фінансового механізму. Фінансове планування як підсистема фінансового механізму.

Тема 3. Фінансова система

Структура фінансової системи України. Характеристика загальнодержавних фінансів. Взаємозв'язок складових частин фінансової системи. Склад та структура фінансових ресурсів, напрямки їх використання.

Тема 4. Фінанси суб'єктів господарювання

Поняття, сутність і місце фінансів підприємств у фінансовій системі. Основні принципи організації фінансів підприємств в умовах ринку. Функції фінансів підприємств, їх внутрішня властивість і форма прояву їх сутності. Поняття грошових фондів і фінансових ресурсів підприємств. Економічні методи і способи формування фінансових ресурсів. Поняття фінансової діяльності підприємств і її організація. Зміст і завдання фінансової роботи на підприємствах. Управління фінансами підприємств.

Тема 5. Податки і податкова система

Об'єктивна необхідність податкової системи. Основні функції держави. Суть та призначення податків. Види податків та обов'язкових платежів.

Тема 6. Бюджет і бюджетна система

Державний бюджет України, його призначення, склад і структура. Класифікація доходів державного бюджету. Видатки державного бюджету. Бюджетний устрій і бюджетна система. Склад і структура бюджетної системи України.

Тема 7. Державний кредит і державний борг

Економічна суть і роль державного кредиту як специфічної форми фінансових відносин. Форми державного кредиту. Державна політика позичкових фінансів, її передумови. Форми державного кредиту, їх призначення. Суб'єкти державного кредиту, їх класифікація.

Тема 8. Місцеві фінанси

Роль місцевих бюджетів в економічному та соціальному розвитку регіонів. Доходи місцевих бюджетів, їх характеристика. Витрати місцевих бюджетів, методи їх планування, проблеми удосконалення. Розширення прав місцевих органів влади в бюджетному плануванні. Характер і форми взаємовідносин між бюджетами. Взаємні розрахунки між бюджетами, причини їх виникнення і порядок проведення.

Тема 9. Спеціальні цільові фонди держави

Місце централізованих цільових фондів в економічному та соціальному розвитку держави. Фонд державного соціального страхування, його задачі. Державний фонд сприяння зайнятості населення. Порядок сплати та розподілу Єдиного соціального внеску.

Тема 10. Страховий ринок

Сутність страхування та його функції. Принципи страхування. Роль страхування в умовах ринкової економіки. Поняття класифікації, її значення. Визначення страхового ризику, його ознаки. Визначення ціни страхування. Структура страхового тарифу.

Тема 11. Фінансовий ринок

Загальна характеристика фінансового ринку. Сутність та еволюція фінансового ринку. Основні функції фінансового ринку. Основні учасники фінансового ринку.

Структура фінансового ринку.

Грошовий ринок. Сутність та особливості функціонування грошового ринку. Ринок банківських позичок. Основи організації ринку капіталів. Кредитний ринок. Основні форми кредитних відносин. Кредитні рейтинги. Сутність і функції ринку цінних паперів.

Тема 12. Міжнародні фінанси

Поняття міжнародних фінансів. Структура міжнародних фінансів. Функції міжнародних фінансів. Особливості організації та функціонування міжнародного валютного ринку. Види і функції міжнародних організацій і міжнародних фінансових інституцій.

ПОДАТКОВА СИСТЕМА

Тема 1. Засади організації податкової системи

Поняття податкової системи і вимоги до неї. Структурна побудова податкової системи. Оптимізація співвідношення між фіскальною і регулюючою функціями податків. Принципи оподаткування. Сутність податків. Податки в системі доходів державного бюджету. Податки та інші форми платежів до бюджету: плата, внески, відрахування, збори. Визначення податків, їх характерні ознаки. Функції податків.

Класифікація податків, її ознаки. Види прямих податків. Види непрямих податків: акцизи, фіскальні монополії, мито.

Тема 2. Податок на додану вартість

Сутність податку на додану вартість, його зародження та розвиток. Передумови впровадження ПДВ в Україні. Податок на додану вартість як ціноутворюючий фактор. Платники і ставки податку. Порядок реєстрації платником ПДВ. Порядок обчислення податку на додану вартість. Декларація з ПДВ, її зміст, порядок складання.

Тема 3. Акцизний податок і мито

Акцизний податок як форма специфічних акцизів. Особливості акцизного оподаткування в Україні. Перелік підакцизних товарів і ставки акцизного податку. Методика обчислення сум акцизного податку, що підлягають сплаті до бюджету. Порядок включення акцизного податку у ціну товарів. Пільги по податку. Звітність по акцизному податку. Порядок обчислення суми мита.

Тема 4. Податок на прибуток підприємств

Прибуткове оподаткування в системі податків з підприємств та організацій. Порядок формування доходів для цілей оподаткування. Структура доходів окремих категорій платників. Витрати підприємств для визначення прибутку, їх склад. Амортизаційні відрахування як специфічні витрати. Пільги з податку на прибуток, види пільг, їх направленість та регулююче призначення. Умови застосування окремих пільг. Особливості прибуткового оподаткування платників різних галузей, окремих видів доходів.

Тема 5. Податок з доходів фізичних осіб

Оподаткування доходів фізичних осіб як форма індивідуального оподаткування. Оподаткування доходів фізичних осіб у системі оподаткування населення. Основи оподаткування доходів фізичних осіб. Характеристика платників податку. Характеристика об'єктів оподаткування. Загальний оподатковуваний дохід. Характеристика податкового кредиту при оподаткуванні доходів фізичних осіб. Податкові соціальні пільги порядок їх надання фізичним особам. Ставки податку на доходи фізичних осіб. Порядок обчислення податку за прогнозними розрахунками оподаткованого доходу.

Тема 6. Фіксований сільськогосподарський податок

Фіксований сільськогосподарський податок: умови переходу на сплату податку, критерії визнання сільськогосподарським товаровиробником. Ставки податку та розподіл сплати протягом року. Особливості податкового планування з використанням платників фіксованого сільськогосподарського податку.

Тема 7. Спрощена система оподаткування суб'єктів малого підприємництва

Порядок визначення кола суб'єктів спрощеної системи оподаткування з числа юридичних та фізичних осіб. База оподаткування за спрощеною системою. Ставки спрощеної системи оподаткування. Особливості сплати інших податків суб'єктами спеціального режиму оподаткування. Порядок оподаткування суб'єктів малого бізнесу за спрощеною системою при застосуванні різних ставок оподаткування.

Умови переходу суб'єктів малого бізнесу на спрощену систему оподаткування.

Тема 8. Плата за землю

Плата за землю як інструмент раціонального використання земельних угод і регулювання розміщення виробництва та населення в регіональному розрізі. Форми плати за землю: орендна плата та земельний податок. Основи побудови земельного податку.

Тема 9. Плата за ресурси та послуги

Основи ресурсного оподаткування. Принципи встановлення плати за ресурси. Плата за ресурси як інструмент впливу на економічне та раціональне використання ресурсів. Види платежів за ресурси, особливості формування ставок та визначення платників.

Тема 10. Збори до фондів державного соціального страхування

Поняття суб'єктів соціального страхування: страховики, страхувальники, застраховані особи. Функції та роль Фондів соціального страхування. Управління коштами фондів. Види загальнообов'язкового державного соціального страхування. Функції та принципи функціонування фондів. Роль єдиного соціального внеску (ЄСВ). Система нарахування та сплати ЄСВ.

Тема 11. Інші податки

Склад місцевих податків та зборів і порядок їх справляння. Податок на нерухоме майно. Платники, об'єкт оподаткування, ставки податку, терміни сплати і порядок зарахування до бюджету. Порядок надання пільг. Зарубіжний досвід справляння даного податку.

Тема 12. Розвиток податкової системи України

Податкова політика: поняття податкової політики та її напрямки. Суть податкового регулювання економіки. Податкова система в Україні, основні етапи її становлення. Склад та структура податкової системи України, законодавчі акти, що її регламентують. Принципи побудови податкової системи України, їх реалізація.

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

Тема 1. Сутність та роль бюджету держави.

Економічна природа, сутність, функції бюджету. Бюджет як економічна категорія. Призначення та роль бюджету. Вплив бюджету на соціально-економічні процеси. Економічне значення бюджету, його вплив на темпи економічного зростання, структуру та розвиток суспільного виробництва, оптимізацію вартісних пропорцій у розподілі доходів. Бюджетна політика як складова фінансової політики. Фактори впливу на бюджет. Призначення та структура бюджетного механізму.

Тема 2. Бюджетна класифікація та бюджетне планування.

Загальний та спеціальний фонд бюджету. Бюджетна класифікація. Економічна класифікація видатків бюджету.

Бюджет як основний фінансовий план держави. Бюджетне планування. Використання програмно-цільового методу у бюджетному плануванні. Бюджетне прогнозування. Бюджетний процес. Етапи бюджетного процесу України.

Тема 3. Бюджетний дефіцит. Державний борг. Державний кредит.

Бюджетний дефіцит як економічна категорія та показник стану бюджету. Модель визначення розміру бюджетного дефіциту. Дефіцит бюджету як один з макроекономічних показників, що характеризують сутність економічної моделі. Причини виникнення та джерела покриття бюджетного дефіциту.

Державний борг і способи коригування позикової політики. Сутність і класифікація державних позик. Методи управління державним боргом. Державний кредит як специфічна ланка державних фінансів. Економічна сутність державного кредиту.

Тема 4. Бюджетна система та бюджетний устрій.

Законодавча та нормативна бази функціонування бюджетної системи. Склад бюджетного законодавства. Регулювання бюджетних відносин відповідними законодавчими та нормативними актами. Бюджетний кодекс та його структура. Структура та принципи побудови бюджетної системи України. Переваги та недоліки бюджетної системи, побудованої за принципом єдності. Структура бюджетної системи та принципи бюджетного устрою. Основи бюджетного устрою. Бюджетна система України. Розмежування доходів і видатків між ланками бюджетної системи. Управління бюджетною системою.

Тема 5. Бюджетне регулювання та міжбюджетні відносини.

Бюджетне регулювання та його методи. Передумови бюджетного регулювання. Види бюджетного регулювання. Форми регулювання бюджетів. Методи регулювання доходів.

Організація та функціонування міжбюджетних відносин в Україні. Суб'єкти, види, принципи організації міжбюджетних відносин в Україні. Вертикальні та горизонтальні міжбюджетні відносини. Механізм міжбюджетних відносин як сукупність засобів (методів, форм, моделей, інструментів, інституціонально-правових структур). Переваги та недоліки централізованої та децентралізованої моделей міжбюджетних відносин. Характеристика міжбюджетних трансфертів місцевих бюджетів.

Тема 6. Система доходів бюджету.

Економічна сутність і класифікація доходів бюджету. Класифікація бюджетних доходів за різними критеріями. Розділи бюджетної класифікації доходів бюджету. Склад і джерела доходів Державного бюджету. Склад та джерела доходів Державного бюджету згідно з Бюджетним кодексом.

Доходи загального та спеціального фондів. Доходи місцевих бюджетів. Доходи місцевих бюджетів. Поточний бюджет та бюджет розвитку. Доходи місцевих бюджетів, що враховуються та не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів. Загальнодержавні податки і збори. Роль податкової системи у формуванні бюджетних доходів.

Тема 7. Система видатків бюджету.

Економічна сутність видатків бюджету. Поняття видатків бюджету. Класифікація видатків бюджету. Видатки Державного бюджету. Сутність видатків державного бюджету. Склад і структура видатків державного бюджету України.

Сутність видатків місцевих бюджетів, їх склад. Головні розпорядники бюджетних коштів. Кошторисне фінансування. Бюджетне фінансування. Основні принципи бюджетного фінансування. Шляхи вдосконалення діючих форм бюджетного фінансування. Бюджетне нормування. Класифікація норм.

Тема 8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави.

Склад видатків бюджету на економічну діяльність, їх роль і місце в розвитку економіки. Напрямки і форми бюджетного фінансування економіки. Видатки на промисловість та енергетику. Видатки на агропромисловий комплекс. Операційні видатки на розвиток економіки. Видатки бюджетів на науково-дослідні роботи. Видатки бюджету на науку та фундаментальні дослідження. Видатки бюджету на освіту, їх склад і структура. Бюджетні заклади освіти, особливості організації їх діяльності.

Тема 9. Видатки бюджету на соціальну сферу та соціальний захист населення.

Сутність соціального захисту. Форми і види соціального захисту населення. Видатки бюджетів на загальну середню освіту. Видатки на підготовку кадрів. Видатки на фінансування охорони здоров'я. Видатки на фінансування закладів культури та мистецтва.

Бюджетне фінансування розвитку фізичної культури і спорту. Видатки з бюджетів та фондів соціального страхування на соціальний захист населення.

Тема 10. Видатки бюджету на національну оборону та управління.

Видатки на національну оборону. Фінансові та політичні аспекти видатків держави на оборону. Воєнна доктрина країни та її вплив на рівень і розмір видатків на оборону. Склад цих видатків, порядок їх планування і фінансування. Видатки на державне управління. Видатки бюджету на державне управління, їх склад. Утримання органів законодавчої та виконавчої влади. Видатки на судові органи і прокуратуру. Видатки на правоохоронні органи. Видатки на утримання податкової адміністрації та митних органів. Порядок планування і фінансування видатків бюджету на управління.

БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ

Тема 1. Основні види банків та порядок їх створення.

Комерційні банки як специфічний суб'єкт господарювання. Роль комерційних банків у розвитку економіки країни. Види комерційних банків, їх операції. Сутність та основні принципи діяльності комерційних банків. Класифікація банків в Україні. Пасивні та активні операції. Організаційна структура комерційного банку. Нормативні документи, що регламентують діяльність комерційних банків.

Тема 2. Організація діяльності банку.

Організаційна структура та управління банком. Функціональна, дивізіональна та матрична структура банку. Функції та компетенція загальних зборів учасників банку, наглядової ради, правління (ради директорів), ревізійної комісії, служби внутрішнього аудиту та постійно діючих комітетів. Сутність, основні принципи організації банківських операцій, їх класифікація. Взаємодія структурних підрозділів банку при виробництві і продажу банківських послуг.

Тема 3. Формування ресурсів банку.

Загальна характеристика банківських ресурсів. Склад, структура ресурсів комерційного банку. Капітал банку, його структура і формування. Вклади і депозити як важливе джерело банківських ресурсів. Види вкладів, їх характеристика. Вклади, що приймаються від населення. Вклади до запитання, їх характеристика та види. Строкові вклади, їх характеристика. Інші види вкладів від населення. Управління кредитними ресурсами, його взаємозв'язок з прибутковістю банку і ліквідністю балансу банку. Порядок формування депозитних ресурсів комерційного банку. Запозичений капітал банку.

Тема 4. Операції банків з формування власного капіталу та залученням коштів.

Власний капітал банку, його структура, джерела формування, функції та значення. Методики розрахунку капіталу банку (балансовий, регулятивний та економічний). Достатність капіталу банку. Фактори, що визначають достатність капіталу банку. Основні критерії і стандарти оцінки власного капіталу банку згідно з вимогами Базельської угоди. Показники нормативів капіталу для банків України.

Залучені ресурси банку, операції, пов'язані з їх формуванням. Економічний зміст депозитних операцій, їх класифікація та загальна характеристика.

Тема 5. Операції банків із запозичення коштів та обслуговуванням платіжного обороту.

Характеристика платіжного обороту. Суть і принципи організації безготівкових розрахунків. Відкриття в ведення банківського рахунку. Характеристика видів рахунків. Поняття субординованого боргу. Випуск банківських облігацій. Системи і законодавча база розрахунків в Україні. Форми та способи безготівкових розрахунків, сфера використання і порядок проведення розрахункових операцій. Міжбанківські розрахунки в Україні.

Тема 6. Операції банків з готівкою, пластиковими картками та векселями.

Організація готівкових грошових розрахунків. Суть і принципи організації

готівкових грошових розрахунків. Загальна характеристика касових операцій банку. Загальні положення та вимоги до касових операцій банку. Види та порядок оформлення касових операцій. Поняття, види та характеристика банківських платіжних карток. Особливості впровадження Національної платіжної системи масових електронних платежів. Здійснення касових операцій через банкомати. Особливості виплати заробітної плати з використанням платіжних карток. Характеристика та види векселів. Визначення векселя з позиції боргового зобов'язання та платіжного документа. Характеристика вексельного обігу. Класифікація операцій банку у сфері вексельного обігу.

Тема 7. Кредитні операції банків та управління кредитним портфелем.

Загальна характеристика кредитних операцій комерційних банків. Класифікація банківських кредитів. Умови кредитної угоди, принципи кредитування. Оцінка кредитоспроможності позичальника. Форми забезпечення зобов'язань позичальника перед банком. Характеристика позикових рахунків і режим їх дії. Етапи процесу кредитування. Контроль за використанням і погашенням кредиту. Кредитний ризик і методи управління ним. Формування резерву для покриття можливих втрат від кредитних операцій. Особливості надання та погашення окремих видів кредиту. Ціна банківського кредиту.

Тема 8. Валютні операції банків.

Економічні та організаційні основи здійснення валютних операцій. Валютні цінності та валютний ринок. Види та учасники валютного ринку. Класифікація валютних операцій. Способи і засоби здійснення міжбанківських операцій в іноземній валюті. Сутність кореспондентських відносин. Основний зміст та мета встановлення кореспондентських відносин. Критерії вибору банку кореспондента. Порядок відкриття та режим функціонування кореспондентських рахунків. Електронні системи міжнародних міжбанківських платежів.

Тема 9. Торговельні операції банків в іноземній валюті.

Сутність торговельних валютних операцій та їх класифікація. Економічні основи міжнародних розрахунків. Форми міжнародних розрахунків: суть, види, загальна характеристика. Банківський переказ. Інкасова форма розрахунків. Документарний акредитив. Оплата товарів (робіт, послуг) з використанням пластикових карток, чеків та векселів. Банківське кредитування експортно-імпортних операцій. Загальна характеристика та класифікація міжнародних кредитів. Типи і виплати відсотків за міжнародним кредитом.

Тема 10. Неторговельні операції банків в іноземній валюті.

Загальна характеристика неторговельних операцій комерційних банків. Нормативні правила здійснення неторговельних валютних операцій. Етапи проведення обмінних операцій. Особливості конвертації готівкової іноземної валюти різних іноземних держав. Крос-курс. Операції фізичних осіб з дорожніми чеками, що номіновані в іноземній валюті. Операції з кредитними картками. Операції з приймання на інкасо банкнот іноземних держав та іменних чеків. Переказ готівкової та безготівкової іноземної валюти фізичними особами. Відправлення переказів в іноземній валюті.

Тема 11. Послуги комерційних банків.

Загальна характеристика та види послуг комерційних банків. Робота комерційних банків при наданні лізингових, факторингових, гарантійних, посередницьких, консультаційних і довірчих послуг. Банківські гарантії та поручительства. Трастові операції. Операції банків з дорогоцінними металами. Операції банку з дорогоцінними металами та дорогоцінним камінням. Банки як суб'єкти ринку дорогоцінних металів. Загальна характеристика банківських операцій з дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням. Фінансовий інжиніринг.

Тема 12. Нетрадиційні банківські операції.

Лізингові операції. Сутність та економічне значення лізингу. Класифікація видів лізингу та принципи розвитку лізингового бізнесу. Види лізингових платежів та методика їх розрахунку. Ризики лізингових операцій. Факторингові операції. Основні поняття

та елементи факторингу. Класифікаційна характеристика видів та форм факторингу. Механізм здійснення факторингової операції. Форфейтинг. Основні поняття та елементи форфейтингу. Механізм здійснення та вартість форфейтингової операції. Ризики, пов'язані зі здійсненням форфейтингової операції. Інвестиційні операції.

Тема 13. Операції банків з цінними паперами.

Характеристика діяльності банків на ринку цінних паперів. Характеристика видів діяльності банків на ринку цінних паперів: операції з випуску та обігу цінних паперів, комісійна та комерційна діяльність з цінними паперами, послуги щодо зберігання цінних паперів, депозитарний облік та ведення рахунків за операціями з паперами тощо. Емісійні операції банків. Поняття і види цінних паперів.

Тема 14. Забезпечення фінансової стійкості.

Формування резервів для покриття можливих втрат від активних операцій. Фінансові звіти банку та оцінка його діяльності. Прибутковість банків. Ліквідність і платоспроможність банків. Регулювання банківської діяльності та нагляд. Сутність фінансової стійкості комерційного банку та способи її забезпечення. Ліквідність та платоспроможність банку. Оцінка ресурсної бази банку з позицій ліквідності та забезпеченості потреб банку в ліквідних коштах.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК І ЗВІТНІСТЬ У КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ

Тема 1. Роль бухгалтерського обліку в управлінні комерційним банком.

Визначення бухгалтерського обліку в банках. Завдання бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік як складова інформаційної системи банку. Етапи та план організації бухгалтерського обліку. Елементи організації бухгалтерського обліку. Міжнародні аспекти бухгалтерського обліку та їх суть. Становлення та розвиток національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Принципи організації бухгалтерського обліку в банках України.

Тема 2. Основи побудови бухгалтерського обліку в банках України.

Законодавча і нормативна база організації бухгалтерського обліку у комерційних банках. Класифікація бухгалтерських рахунків. Методи реєстрації банківських операцій в бухгалтерських реєстрах. Баланс комерційного банку та інші форми синтетичного обліку. Параметри і форми аналітичного обліку.

Тема 3. Організація бухгалтерського процесу. План розрахунків і фінансова звітність комерційних банків.

Об'єкти бухгалтерського обліку комерційних банків України. План рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України. Основні принципи побудови плану рахунків. Основні розділи плану рахунків. Основні види фінансової звітності комерційних банків. Методика складання балансу комерційних банків. Методика складання звіту про фінансові результати. Методика складання звіту про рух грошових коштів. Допоміжна фінансова звітність.

Тема 4. Розрахунково-касові операції банків України.

Відкриття банками рахунків клієнтів та використання коштів за цими рахунками. Облік розрахунків з використанням платіжних доручень, платіжних вимог-доручень та платіжних вимог. Облік розрахунків з використанням розрахункових чеків та акредитивів. Облік розрахунків з використанням платіжних карток.

Організація роботи з готівкового обігу установами банків України. Характеристика касових операцій. Порядок забезпечення та облік операцій з підкріплення банків готівкою. Касові операції банків із клієнтами та методика бухгалтерського обліку. Облік коштів банку на коррахунках. Облік міжбанківських розрахунків.

Тема 5. Пасивні операції комерційних банків України.

Зміст депозитних операцій. Види депозитів до запитання і строкові. Порядок відкриття депозитних рахунків. Характеристика депозитних рахунків. Облік номіналу депозиту при виплаті процентів за період та авансом. Облік нарахування і сплати процентів за депозитом. Облік погашення депозиту. Облік депозитних операцій в

іноземній валюті та депозитів овернайт. Міжбанківські кредити як джерело позикових коштів банку. Характеристика рахунків обліку міжбанківських кредитів. Правила відображення операцій з отримання між банківських кредитів.

Тема 6. Облік операцій з кредиту.

Характеристика кредитних операцій. Позабалансові кредитні операції та порядок визначення кредиту балансовим активом. Принципи бухгалтерського обліку кредитів. Облік номіналу кредиту. Облік нарахованих доходів. Структурна побудова Плану рахунків щодо рахунків, за якими обліковуються кредитні операції банку. Облік гарантій за кредитами.

Облік операцій зворотного РЕПО. Принципи обліку субординованих кредитів. Облік кредитів з пільговою процентною ставкою. Облік операцій за овердрафтом, факторингових операцій. Особливості обліку операцій кредитування в разі консорціумної гарантії та документарного акредитива. Облік операцій застави. Облік сумнівних кредитів і резервів під кредитні ризики.

Тема 7. Облік валютних операцій.

Економічний зміст валютних операцій, їх види та класифікація. Методологічні засади бухгалтерського обліку валютних операцій. Облік готівкових валютно-обмінних операцій. Облік операцій з купівлі та продажу іноземної валюти за гривні. Облік операцій з конвертації готівкової іноземної валюти. Облік операцій з прийняття на інкасо банкнот іноземних держав. Облік операцій з іменними чеками в іноземній валюті. Облік операцій з продажу та купівлі дорожніх чеків. Облік операцій з купівлі та продажу банківських металів з фізичною поставкою. Облік безготівкових операцій з купівлі та продажу іноземної валюти та банківських металів.

Тема 8. Облік основних засобів і нематеріальних активів.

Економічна характеристика основних засобів банку. Їх класифікація за функціональним призначенням (операційні та не операційні). Структура витрат, що формують первісну вартість основних засобів. Завдання обліку основних засобів. Характеристика рахунків з обліку операцій за основними засобами та нематеріальними активами. Аналітичний і синтетичний облік основних засобів.

Тема 9. Облік власного капіталу банку.

Характеристика капіталу комерційного банку як залишкового інтересу банку в активах за вирахуванням зобов'язань. Структура балансових рахунків класу 5 Плану рахунків — Капітал банку. Сутність та характеристика власного капіталу банку. Облік операцій з формування статутного капіталу. Облік викуплених власних акцій. Облік розрахунків за дивідендами. Бухгалтерський облік операцій, пов'язаних із нарахуванням дивідендів і розрахунками з акціонерами (засновниками).

Тема 10. Облік доходів, витрат і фінансового результату діяльності банку.

Економічна характеристика банківських і небанківських доходів (витрат) банку. Сутність та характеристика доходів і витрат банків та їх класифікація. Облік процентних доходів та витрат банк. Облік комісійних доходів і витрат банку. Облік результатів від торговельних операцій банку. Облік витрат з податку на прибуток. Облік загальних адміністративних витрат. Облік фінансового результату діяльності банку і розподілу прибутку.

Тема 11. Фінансова звітність банку.

Необхідність звітності та її користувачі. Принципи підготовки фінансової звітності банків. Розкриття інформації у фінансовій звітності. Класифікація звітності банків. Основи побудови та подання звітності банків. Інформація про банк, яка має міститися у фінансовій звітності. Принципи складання і структурування балансу. Загальна характеристика активу та пасиву балансу. Структура і зміст звіту про фінансові результати. Класифікація доходів і витрат у звіті про фінансові результати. Призначення, структура і зміст звіту про рух грошових коштів. Джерела інформації для складання звіту. Зміст статей звіту про власний капітал. Порядок складання звіту про власний капітал.

ЛІТЕРАТУРА

Література, що рекомендується для підготовки до комплексного екзамену з фаху, визначається викладачами на основі списків, що подаються в програмах з навчальних дисциплін, а також нової методологічної і фахової літератури – монографій, посібників, журнальних статей.

1. Андрущенко В. Л. Податкова система: навчальний посібник / В. Л. Андрущенко. – Київ: Центр наукової літератури, 2015. – 416 с.

2. Бюджетний Кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI //База даних «Законодавство України» / ВР України – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

3. Волкова І.А. Бухгалтерський облік у банках: навч.посіб. / І.А. Волкова, О.Ю. Калініна, 2- е вид. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 520 с.

4. Головка А.Т. Ринки фінансових інструментів та їх інфраструктура: монографія / А.Т. Головка, С.М. Лаптев, О.А. Кириченко. - К.: Університет економіки та права «КРОК», 2009. - 560 с.

5. Єпіфанов А.О. Бюджет України: монографія / А.О. Єпіфанов, І.І. Д'яконова, І.В. Сало. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 201 с.

6. Загородній А. Г. Банківська справа: термінологічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2010. – 508 с.

7. Климаш Н.І., Бюджетна система: Навч. посіб. / Н.І. Климаш, К.В. Багацька, Н.І. Дем'яненко /За ред. Т.А. Говорушко – Львів «Магнолія 2006», 2014. – 296 с.

8. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ): підручник / Н.Б. Литвин — К.: «Хай&Тек Прес», 2010. – 608 с.

9. Лютий І. О. Податкова система: навчальний посібник / [Лютий І. О. , Демиденко Л. М., Романюк М. В. та ін.]; за ред. І. О. Лютого. – Київ: Центр наукової літератури, 2009. – 456 с.

10. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. //База даних «Законодавство України» / ВР України – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

11. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник /А.М. Поддєрьогін// – 8-ме вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2012. – 552 с.

12. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000 року № 2121-III //База даних «Законодавство України» / ВР України – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

13. Про державний бюджет України на 2017 рік [Електронний ресурс]: Закон України від 21.12.2016 № 1801-VIII //База даних «Законодавство України» / ВР України – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>

14. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України та Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України [Електронний ресурс]: Постанова Правління Національного банку України від 17.06.2004 № 280 //База даних «Законодавство України» / ВР України – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0918-04>

15. Реверчук С.К. Банківська система: підручник / С.К. Реверчук – Львів: Вид-во ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 400 с.
16. Рябініна Л.М. Банківські операції: навч. посіб. / Л.М. Рябініна, Н.Ю. Няньчук, Л.І.Ухлічева/ за ред. Рябініної Л.М. - Одеса: ОДЕУ, 2011. – 536 с.
17. Скоморович І. Г. Банківські операції: навч. посіб. / І.Г. Скоморович . – Львів: Магнолія-2006 , 2010. – 482 с.
18. Соколовська А. М. Основи теорії податків: навчальний посібник / А. М. Соколовська. – Київ: Кондор, 2010. – 326 с.
19. Федосов В.М. Бюджетна система: підручник. / В.М. Федосов, С.І. Юрія. – К.: ЦНЛ; Тернопіль: Економічна думка, 2012. – 871 с.
20. Чала Н.Д. Бюджетна система: навчальний посібник / Н.Д.Чала, Л.В.Лазоренко. - К.: Знання, 2010. – 223 с.
21. Юрій С.М. Фінанси: підручник / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. - К.: Знання, 2012. - 611 с.